

PROTOKOL O HODNOCENÍ PRÁCE

Práce: diplomová

Posudek: vedoucího

Práci hodnotila: PhDr. Jaroslava Nováková, Ph.D.

Práci předložil(a): Markéta Khodlová

Název práce: Prostředky manipulace a persvaze v projevech českých a československých prezidentů

1. Cíl práce

Předkládaná diplomová práce se dle zadání měla zabývat persvazivními a manipulativními prostředky v konkrétních projevech vybraných prezidentů. Tyto prostředky měly být adekvátním způsobem roztříděny a projevy prezidentů z hlediska persvaze a manipulace porovnány. Žádný z cílů však nebyl splněn.

Diplomantka nesledovala persvazivní jednotky, nýbrž jakékoliv příznakové jednotky funkčního stylu rétorického. Pokud v práci o persvazi (či manipulaci) hovoří, tak pouze jako o jistém faktu, aniž by se snažila přinést jakýkoliv argument, že je vůbec přímá souvislost mezi persvazí a zkoumanou jazykovou jednotkou.

2. Obsahové zpracování

Práce je rozčleněna mimo úvod a závěr do šesti kapitol. V úvodu jsou stanoveny cíle a popsány metody práce. Autorka si pro svou práci zvolila projevy dvou prezidentů (od každého tři projevy), přičemž vyslovila hypotézu, že se vybrané projevy budou diametrálně lišit, neboť byly proneseny v jiné historické době a „za zcela jiných podmínek“, které však nebyly nikde specifikovány. Dále uvádí, že cílem práce je analyzovat a porovnat vybrané projevy „z hlediska výskytu některých vybraných persvazivních a manipulativních prostředků, které vyhledáme v jazykové rovině morfologické, lexikální a syntaktické“. Autorka si tedy jasně vymezila tři roviny, v nichž se mínila pohybovat a hodlala sledovat dané jevy; neuvedla ale, podle jakého klíče bude vybírat jednotky z dílčích rovin, které chce dále zkoumat.

Dále vyslovila předpoklad, že „v projevech Klementa Gottwalda bude míra zastoupení prostředků přesvědčování vyšší nežli v projevech Václava Havla“. Z čeho tento předpoklad vycházel, již ozřejměno nebylo.

Poté si diplomantka zvolila výzkumnou metodu, a to kvantitativní. Už v tuto chvíli bylo zřejmé, že se ubírá zcela špatným směrem. Vnímání persvaze a manipulace je do jisté míry subjektivní záležitostí, a to i při nejlepší snaze zachovat si od komunikátu odstup a postupovat ryze objektivně. Veškerá odborná literatura, s níž diplomantka pracovala, bere

v potaz, že jde o záležitost, v níž se do jisté míry subjektivní vnímání uplatňuje a nelze se od něho zcela oprostit. Rozhodovat tudíž kategoricky, že je něco v daném textu nositelem persvaze či manipulace, je mylné a zavádějící. Persvaze (manipulace) se uplatňuje vždy ve vztahu ke konkrétnímu příjemci, nikoliv všeobecně. Zvolit tedy náhodně několik prostředků a ty sčítat, je naprosto nesmyslné. Navíc diplomantka neuvedla, zda bude tvořit součty rozličných prostředků (tj. kolik druhů persvazivních prostředků se v textu uplatňuje), či absolutní výskyt prostředků (tj. součet všech jednotek bez ohledu na to, že se opakují). To nakonec nevyplývá ani z dalších částí DP. Autorka dokonce plánuje zanést výsledky do tabulek; „v každé rovině získáme tři hodnoty, z nichž vypočítáme aritmetický průměr. Tímto průměrem získáme u každého prezidenta v každé rovině jednu hodnotu, kterou v závěru této práce porovnáme a okomentujeme.“ Vzhledem k tomu, že hledaných jednotek jsou stovky, je podobný přístup nepochopitelný. Je zřejmé, že porovnání rozdílných textů mělo proběhnout na úrovni kvalitativní, nikoliv kvantitativní. Výsledky jakéhosi absurdního aritmetického průměru nemohly o ničem vypovídat; nakonec účel zamýšleného porovnávání nebyl v práci vůbec objasněn.

Nemohu pominout rovněž fakt, že i roviny, v nichž měly být prostředky vyhledávány, nebyly zvoleny odpovídajícím způsobem. Už proto, že nejvíce se persvaze a manipulace uplatňuje v rovině argumentační a pragmatické. Těmito se autorka nemínila dle vlastního úvodu k práci vůbec zabývat.

První kapitola DP se poměrně obsáhle (na deseti stranách) zabývá historií rétoriky, a to od antického Řecka, přes antický Řím, středověkou rétoriku, rétoriku renesance a humanismus, rétoriku v Čechách v době národního obrození až po rétoriku 20. století. Každému období je věnována samostatná podkapitola. Takový vzdálený kontext pramálo související s ústředním tématem práce by byl smysluplný, kdyby se alespoň minimálně vztahoval také k manipulaci v projevech. Tyto informace však ve výkladu nenalezneme.

Druhá kapitola si klade za úkol vymezit pojmy persvaze a manipulace. To se však nedaří. Odborná literatura se v definicích výrazně liší, a proto je třeba vycházet ze širšího okruhu zdrojů a pak si pojmy definovat pro danou práci. To se ale nestalo. Autorka nadnesla pár přístupů, opsala rozdělení (údajně – viz níže) dle Čechové, s nímž ale v práci vůbec nepracuje. Základní terminologie tak není v práci vůbec jednoznačně definována.

Třetí kapitola se snaží vymezit řečnický funkční styl, bohužel funkční pojetí autorce zcela uniká. Tato kratičká kapitola (byť by to měla být stěžejní kapitola práce) je završena přehledem historie prezidentských novoročních/vánočních projevů. Kapitola je zakončena neuvěřitelnou větou „Nabízí se tedy otázka, jaká další změna se může v budoucnu objevit.“ Absurdních vět tohoto typu je v práci přehršel.

Čtvrtá kapitola se konečně dostává k podstatě práce – k analyzovaným projevům. Pomineme životopis Klementa Gottwalda na dvanácti řádkách i stručný obsah jeho projevu, který nedosáhl ani takového rozsahu; kapitola obsahuje přehled persvazivních a manipulativních prostředků. Výsledek je doslova šokující: v rovině morfologické nalezla studentka pouze částice a kontaktní slova; v rovině lexikální pak hodnotící přídavná jména a příslovce, obrazná pojmenování, frazémy a hyperbolu; v rovině syntaktické pak řečnickou otázku a odpověď, parenteze, vytýkací opis a opakovací řečnické figury. Tot' vše, žádná další persvaze ani manipulace. Zde je potřeba zdůraznit, že ani jeden z prostředků není vysvětlen či definován, natož aby u něho bylo vysvětleno, jak persvazivně či manipulativně působí. Lze opravdu jen těžko vydedukovat, jak diplomantka přišla na to, že je persvaze v uvedených příkladech, když jakýkoliv argument chybí (např. „A opravdovou přehlídkou síly tábora míru se stala Moskva...“). U dalších projevů je to obdobné.

Pátá kapitola pak představuje Václava Havla a jeho projevy. Zde se kupodivu setkáme s vysvětlením některých pojmů, s nimiž bylo pracováno již celou předcházející kapitolou. Co je ještě větším překvapením, že se tu zcela neorganizovaně objevují prostředky roviny fonetické

a argumentační. Je zcela evidentní, že tato kapitola vznikla jako první a byla jí věnována větší péče. Ovšem tolik potřebné vysvětlení, proč jsou dané prostředky vnímány jako persvazivní či manipulativní, opět v drtivé většině chybí. Čtvrtá i pátá kapitola končí bez jakéhokoliv uzavření či shrnujícího komentáře.

Údajné výsledky výzkumu přináší šestá kapitola. Zde je prostě oznámeno „Naše pozornost byla zaměřena na partikule modální, intenzifikační, vytykáací a modifikační, které jsou svou povahou persvazivní.“ Opět žádný argument, žádný důkaz – jednoduše pouhá tvrzení bez jakékoliv opory. Výsledky nejsou nijak zvlášť okomentované, jak bylo v úvodu slibováno – zjištěné číselné hodnoty jsou prostě zaneseny do grafu – každá rovina zvlášť, vznikly tak tři grafy. U morfologické roviny je vysloven závěr, že Václav Havel „svým počtem dvojnásobně převyšuje průměrnou hodnotu všech řešených projevů“. Zdá se, že byl porovnáván nejen s druhým politikem, ale i sám se sebou. Závěr zní jednoznačně: „Havel použil zhruba o jednu čtvrtinu persvazivních prostředků více než K. Gottwald“ (citováno bez pravopisné chyby). Je neuvěřitelné, jak snadno je možné vynášet absurdní soudy. To však není vše, graf totiž obsahuje nejen počty morfologických prostředků pro jednotlivé projevy a jejich aritmetický průměr u každého mluvčího, ale dokonce i celkový průměr. Je tedy udělán průměr „z Havla i Gottwalda“ dohromady! K čemu slouží toto číslo – však zůstává záhadou; ač je ve všech grafech, nijak se o něm nehovoří.

Nesmyslné výsledky z grafů jsou pak přeneseny ještě do tabulky, aby to bylo opravdu přehledné. Dílo je tak dotaženo ad absurdum. Závěr nám pak ještě přináší tato čísla přepočtená na procenta.

3. Formální úprava

Formální úprava práce vykazuje řadu nedostatků. Jednak je obrovský rozdíl mezi částmi, které diplomantka evidentně psala sama (např. úvodem) a teoretickými částmi, kde vycházela z literatury. Je nápadné, jak výrazně se změnil styl vyjadřování a vymizely pravopisné a stylizační nedostatky. Vzhledem k obsahové kvalitě práce není třeba blíže zjišťovat, nakolik je teoretická část původní.

Dále musím vytknout: mnoho chyb v interpunkci, nadpis na konci stránky, nesourodé vynechávání řádek pod nadpisy atd. Poznámkový aparát sice nechybí, ale nemá adekvátní řádkování.

Co je však velice závažným problémem, je způsob citování. Mnohde chybí, a navíc diplomantka mění informace dle libovůle. Například hojně citovanou publikaci *Současná česká stylistika* připisuje pouze Marii Čechové, přestože monografie má 4 autory. Navíc dělení persvaze, které z této publikace přebírá, opět připisuje Čechové, ač je v publikaci jasně uvedeno, že autorkou této části je Marie Krčmová.

4. Stručný komentář hodnotitele

Předkládaná práce nevystihuje zadané téma; obsahově ani formálně nedosahuje kvalit diplomové práce, a to v žádném ohledu.

Závěrem bych ještě chtěla podotknout, že jako vedoucí práce jsem měla v uplynulých letech možnost jen dvakrát připomínkovat zlomek z této práce. Přestože diplomantka byla opakovaně upozorněna, že nezpracovává zadané téma odpovídajícím způsobem, nesnažila se to napravit. Naopak, práci si napsala zcela dle svého uvážení.

5. Navrhovaná známka:

Diplomovou práci nedoporučuji k obhajobě.

Datum: 12. května 2014

Podpis:

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'J. Nováková', written in a cursive style.

PhDr. Jaroslava Nováková, Ph.D.
KČJ FPE ZČU